

відміну від судової експертизи, сторони можуть узгодити кандидатуру експерта, якому вони довіряють. Також, виходячи із ч. 6 ст. 15 Закону «Про судову експертизу», яка передбачає оплату подібних експертних досліджень за рахунок замовника, сторони можуть домовитися про порядок оплати експертного висновку.

Важливими перевагами застосування експертизи у медіації є, з однієї сторони, її конфіденційність, а з іншої сторони, можливість більш тісного спілкування з експертом. Це дозволяє сторонам досягнути консенсусу і уникнути судового розгляду, а у випадку проведення експертизи у виконавчому провадженні виконати рішення суду, що є важливим, враховуючи той факт, що значна частина судових рішень наразі не виконується.

Таким чином, застосування експертизи у процедурі медіації має значні перспективи для підвищення ефективності вирішення спорів та виконання судових рішень в Україні.

Література:

1. Про медіацію: закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст.51.
2. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ З МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

Кісіль Наталія,

кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Київського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Пукліч Ольга,

провідний судовий експерт Київського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

В Україні нині відбувається активне впровадження компетентнісних підходів, як у сфері освіти, так і при набутті

професійних кваліфікацій, що дають змогу здійснювати трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом. Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо розроблення професійних стандартів», які схвалені Національним агентством кваліфікацій 25.01.2023 року [1], професійні стандарти можуть використовуватися, зокрема, під час присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій для: формування єдиних критеріїв для встановлення відповідності обсягу компетентностей здобувачів професійних кваліфікацій певному професійному стандарту, незалежно від шляхів їх отримання (формальна, неформальна чи інформальна освіта) тощо.

У професійному стандарті визначаються й вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

Професійного стандарту, що стосується судово-експертної діяльності, поки не розроблено. Тому визначення складових професійних компетентностей судових експертів та фахівців, які залучаються судом, слідством або іншими учасниками справи до проведення судових експертиз, набуває особливої актуальності. У зв'язку з цим, Національним науковим центром «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» та Науково-дослідним центром судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Міністерства юстиції України нині проводиться науково-дослідна робота «Розробка Довідника професійних компетентностей судових експертів». Одним з етапів виконання цієї роботи є розробка професійних компетентностей експертів з мистецтвознавства.

Загальні підходи до визначення професійних компетентностей судових експертів вже висвітлювалися у більш ранніх публікаціях [2]. У цих тезах розглядаємо складові професійних компетентностей експертів з мистецтвознавства, які вважаємо є доцільним відобразити у Довіднику.

Довідник професійних компетентностей, що розробляється, сподіваємося буде слугувати орієнтиром як для практикуючих експертів і суб'єктів призначення експертизи, так і для фахівців, які тільки виявили намір отримати кваліфікацію за певною експертною спеціальністю, щодо тих компетентностей, які у них мають бути наявними до початку навчання (стажування), а які компетентності їм ще необхідно розвинути шляхом неформального чи інформального навчання, якщо ці компетентності не були набуті під час формальної освіти (здобуття вищої освіти) або практичної роботи.

Професійні компетентності експертів з різних напрямків експертиз вважаємо за доцільне поділяти на 4 основні рівні, які гармонізовані із

визначеними у Стандартах вищої освіти складовими компетентностей випускників та вимогами щодо визначення компетентностей у професійних стандартах, а саме: загальні; спеціальні (базові або фахові); спеціалізовані (предметні або ключові) та особисті (індивідуальні).

В даній публікації детальніше розглянемо основні спеціальні (базові або фахові) і спеціалізовані (предметні або ключові) компетентності експертів з мистецтвознавства.

До *спеціальних (базових або фахових) компетентностей експертів з мистецтвознавства*, які набуваються під час отримання формальної освіти у вищих навчальних закладах за другим освітнім рівнем, а також у певних випадках можуть набуватися під час формальної чи неформальної освіти та практичної роботи за фахом можуть бути віднесені, зокрема, такі:

- здатність застосовувати ґрунтовні знання з історії образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації, основ законодавства у галузі культури і мистецтв;

- здатність володіти техніками, прийомами та методиками мистецтвознавчого аналізу, основами атрибуції та оцінки мистецьких творів;

- здатність виокремлювати основні етапи розвитку світового та національного мистецтва, виділяти та обґрунтовувати загальні засади та специфіку культурно-історичних процесів;

- здатність володіти методами опрацювання мистецтвознавчої літератури, узагальнення та аналізу мистецького матеріалу з дотриманням норм академічної доброчесності;

- здатність володіти понятійно-категоріальним апаратом та використовувати фахову термінологію мистецтвознавства;

- здатність використовувати досвід світових мистецьких практик різного часу;

- здатність аналізувати актуальний стан та тенденції розвитку сучасного мистецтва;

- здатність інтерпретувати та застосовувати семантичні, іконологічні, іконографічні, формально-образні і формально-стилістичні чинники образотворення;

- здатність аналізувати текстові та візуальні джерела інформації щодо культурних явищ та процесів, верифікувати інформацію у відповідності до професійних задач тощо.

До *спеціалізованих (предметних або ключових) компетентностей експертів з мистецтвознавства*, які зазвичай набуваються під час навчання (стажування) для отримання (підтвердження) кваліфікації

судового експерта за спеціальністю, а також здійснення практичної діяльності, можуть бути віднесені, зокрема, такі:

- здатність застосовувати знання предмету судової експертизи за спеціальністю 15.1 та основних завдань, що ставляться на вирішення експерта при дослідженні об'єктів мистецтвознавчої експертизи: предметів антикваріату та творів монументального та станкового живопису, графіки, декоративно-ужиткового мистецтва, пам'яток архітектури, скульптури, дрібної пластики, музичних інструментів, нотної літератури; нумізматику, фалеристики, геральдики та вексилології (герби, прапори); друкованої продукції, аудіо- та відеозаписів, фотографії;

- здатність використовувати передові знання та підходи вирішення експертних завдань під час мистецтвознавчого дослідження;

- здатність надавати консультації з мистецтвознавства, забезпечення доказової бази, а також щодо призначення і проведення судових експертиз;

- здатність формувати ілюстративний матеріал для процесу досліджень творів мистецтва;

- здатність проводити атрибуцію твору (встановлення автора твору, періоду створення роботи, належність до певної школи тощо);

- здатність володіти ознаками і критеріями для встановлення культурної цінності творів мистецтва, що має історичне, художнє, етнографічне та наукове значення;

- здатність встановлювати оціночну або страхову вартість твору;

- здатність проводити дослідження творів мистецтва в ультрафіолетовому та інфрачервоному випромінюванні;

- здатність володіти мікроскопічним методом дослідження творів мистецтва для встановлення їх автентичності;

- здатність визначати відповідність продукції критеріям суспільної моралі тощо.

У Довіднику професійних компетентностей судових експертів також будуть розкриті загальні компетентності, які є основоположними для ефективного здійснення судово-експертної діяльності за всіма експертними спеціальностями, а також особисті (індивідуальні) компетентності.

Загальні компетентності – включають знання та навички з теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи; здатність здійснювати повне та всебічне дослідження властивостей та ознак досліджуваних об'єктів, явищ і процесів; професійно комунікувати з іншими експертами під час проведення комісійних та комплексних експертиз; надавати аргументовані експертні висновки, а у разі необхідності надавати роз'яснення щодо

складеного висновку у формі, яка зрозуміла для всіх, хто бере участь у процесі та немає спеціальних знань тощо.

Особисті (індивідуальні) компетентності – можуть набуватись внаслідок накопиченого практичного досвіду здійснення судово-експертної діяльності, а також формальної освіти за третім (освітньо-науковим/освітньо-творчим) рівнем, шляхом неформальної та інформальної освіти із набуттям знань, вмінь і навичок у певній сфері науки, техніки і мистецтва. Рівень особистої компетентності експерта може визначатися наявністю у експерта наукового ступеня, наукових та методичних робіт, досвіду викладацької діяльності, стажу експертної роботи, кількістю проведених експертиз, наявністю атестації за різними експертними спеціальностями, наставницьким досвідом та підвищенням кваліфікації.

Отже, у Довіднику професійних компетентностей судових експертів, професійні компетентності експертів з мистецтвознавства пропонуємо поділяти на 4 основні рівні: загальні компетентності, спеціальні (базові або фахові) компетентності; спеціалізовані (предметні) компетентності та особисті (індивідуальні) компетентності.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів : Рішення Національного агентства кваліфікацій від 25.01.2023 року № 1 (103). URL: <https://nqa.gov.ua/uploads/multiple-input/63d3be768f7b1.pdf>.

2. Кісіль Н.В. Підходи до визначення загальних та спеціальних професійних компетентностей судових експертів. *Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану* : IV Всеукраїнський форум судових експертів (м. Львів, 7 червня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 149–152.